

ANALİZ

OCAK 2017 SAYI: 187

TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ VE YENİ ABD YÖNETİMİ

KILIÇ BUĞRA KANAT, KERI LYN MICHALKE, JACKSON HANNON

TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ VE YENİ ABD YÖNETİMİ

KILIÇ BUĞRA KANAT, KERI LYN MICHALKE, JACKSON HANNON

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
İLİŞKİLERİ CANLANDIRMA VE KURUMSALLAŞTIRMA	10
NATO'NUN YENİDEN CANLANDIRILMASI	10
DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ DÖNÜŞTÜRMEK	12
KAMU DİPLOMASİSİNİ GÜÇLENDİRME	13
EKONOMİK İŞ BİRLİĞİNİ GELİŞTİRME	14
İKİLİ İLİŞKİLERİ SAĞLAMLAŞTIRMA	16
SURİYE'DE İŞ BİRLİĞİ	16
DEAŞ'LA MÜCADELE	17
ABD-PYD İLİŞKİLERİ	18
15 TEMMUZ DARBESİ VE FETÖ MESELESİ	20
YENİ ALANLAR	21
SONUÇ	23

YAZARLAR HAKKINDA

Kılıç Buğra Kanat

SETA-Washington D.C. Araştırma Direktörü Kılıç Buğra Kanat, Penn State Üniversitesi Erie Kampüsü'nde Siyaset Bilimi doçentidir. Doktorasını Syracuse Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde tamamlayan Dr. Kanat aynı üniversiteden yüksek lisansını ve Marquette Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden ikinci yüksek lisansını almıştır. 2015 yılında Penn State Üniversitesi Erie Kampüsü'nde Üstün Araştırma Ödülü ve Öğretim Üyeleri Konseyi Araştırma Ödülü'ne layık görülen Kanat, daha önce Dış Politika Girişimi Geleceğin Liderleri Programı'na katılmıştır. Dr. Kanat'ın makaleleri *Foreign Policy*, *Insight Turkey*, *The Diplomat*, *Middle East Policy*, *Arab Studies Quarterly*, *Mediterranean Quarterly*, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* ile *Journal of Muslim Minority Affairs* dergilerinde yayımlanmıştır. Halen *Daily Sabah*'ta köşe yazarı olan Dr. Kanat, aynı zamanda *History*, *Politics and Foreign Policy in Turkey*, *Change and Adaptation in Turkish Foreign Policy* ve *Politics and Foreign Policy in Turkey: Historical and Contemporary Perspectives*'in yazı işleri müdür yardımcılığını yürütmektedir.

Keri Lyn Michalke

Lisans derecesini Utah Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde, Uluslararası Politikalar ve Dış İlişkiler ve Güvenlik konularında uzmanlaşarak tamamladı. Avrupa ve Pasifik'te uzun zaman geçirdi. Keri Lyn'in uzmanlık alanları arasında Amerikan siyaseti ve dış politikası, Rus dış politikası ve Transatlantik ilişkileri bulunmaktadır.

Jackson Hannon

Lisans eğitimini Arapça ve Siyaset Bilimi alanlarında Utah Üniversitesi'nde tamamlamış, burada ekonomi ve uluslararası ilişkiler sertifikaları almıştır. SETA Washington DC'de araştırma asistanı olan Hannon bundan önce Ürdün'de Arapça eğitimi görmüştür. Hannon'un çalışmaları uluslararası güvenlik, Ortadoğu ve Afrika siyaseti ile Transatlantik ilişkilere yoğunlaşmaktadır.

ÖZET

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Kasım ayında yapılan başkanlık seçimlerinden sonra gözler ABD-Türkiye ilişkilerinin Trump yönetiminde alacağı şekle çevrildi. NATO şemsiyesi altındaki güçlü ittifak ve DEAŞ'a karşı mücadeledeki koalisyon ortaklığına rağmen iki ülke ilişkilerinde son yıllarda önemli gerilimler yaşamaktadır. Yeni yönetim başta YPG'nin Kuzey Suriye'de desteklenmesi ve FETÖ lideri Gülen'in iadesi olmak üzere Türkiye-ABD ilişkilerini son yıllarda oldukça geren sorunlarla yüzleşmek zorunda kalacaktır. Bunun yanında yeni Başkan Trump ikili ilişkileri mevcut krizlere açık durumdan daha istikrarlı bir hale getirecek bazı adımları göz önünde bulundurmamak zorundadır. Bunlar arasında NATO ittifakının yeni bir anlam kazanması ve güçlendirilmesi, ekonomik ilişkilerin çeşitlendirilerek geliştirilmesi ve diplomatik anlamda iki ülke ilişkilerinin daha katmanlı hale getirilmesi yer almaktadır.

Son olarak elbette ilişkilere farklı bir boyut kazandıracak yeni iş birliği alanlarının da ortaya çıkarılması ikili ilişkilerin geleceği için oldukça önemlidir. Özellikle Doğu Akdeniz'de güvenlik ve enerji iş birliği çalışmaları bu alanda atılması gereken en önemli adımlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda çalışma iki ülke ilişkileri açısından yeni yönetimin karşısına çıkabilecek risk ve fırsatları değerlendirerek gerilimli atmosferden çıkış için olası politikaları analiz etmektedir.

Bu çalışma Türkiye-ABD ilişkileri açısından yeni yönetimin karşısına çıkabilecek risk ve fırsatları değerlendirerek gerilimli atmosferden çıkış için olası politikaları analiz etmektedir.

GİRİŞ

Trump yönetimini Türkiye ile ilişkilerde zor bir dönem beklemektedir. İki ülke arasında yaşanan problemlerin önemli bir bölümü Amerikan dış politikasındaki genel ve yapısal meselelerle ilgili olmakla beraber daha büyük bir bölümü son dönemde yaşanan gelişmelerle ilgilidir. Genel ve yapısal problemler ABD'nin son dönemde müttefikleriyle ilişkili olarak gelişmiştir. Özellikle Obama döneminde Washington müttefikleri ile ilişkilerinde oldukça inişli çıkışlı bir dönem yaşamıştır. Müttefikler arasında ABD'nin dış politikasındaki zikzaklar ve söylem ile eylem arasında yaşanan fark ciddi bir güvensizlik ortamı yaşanmasına sebep olmuştur. Bu gelişmeler de elbette Amerika'nın eskisi kadar güvenilir bir ortak olmadığı ve özellikle güvenlik meselelerinde bölgesel aktörlerin daha etkin bir rol oynaması gerektiği düşüncesini yerleştirmiş bulunmaktadır. Bu genel kanı füze savunma sistemi ertelenmesi için Polonya, toprak bütünlüğü konusundaki ABD taahhüdündeki problemler nedeniyle Japonya, İran'la nükleer anlaşma sebebiyle Suudi Arabistan, Körfez ülkeleri ve İsrail gibi ABD'nin birçok geleneksel müttefikleriyle ilişkilerinde görülmektedir.

Washington'ın müttefiklerini yüz üstü bıraktığı ya da tehlikeye attığı şeklindeki açıkla-

malar, ABD'nin müttefikleriyle olan ilişkilerini açıklamada sıklıkla kullanılan söylemler haline gelmiştir. ABD müttefikleri, Washington'ın bölge ülkelerinin yaşadığı sorunları anladığını ve kaygılarına saygı duyduğunu artık hissetmemektedir. Daha açık belirtmek gerekirse Başkan Obama'nın ifadeleri ve son zamanlarda yöneticilerinin yaptığı açıklamalar müttefiklerle ilişkilerde kayıtsızlığı, duyarlılığın olmadığını, bazı durumlarda ABD'nin müttefiklerinin kaygılarını paylaşmadığını göstermektedir. Müttefikleri bir yük ve "bedavacı" olarak tasvir eden yorumlar, ABD ile ilgili güvensizlik duygusunu derinleştirebilir ve yeni bir ittifak ve ortaklık ilişkisi modeli ortaya çıkmasına sebep olabilir.

ABD müttefikleri açısından yaşanan bu genel krizler ABD-Türkiye ilişkileri için de geçerlidir. Tıpkı diğer müttefiklerle ilişkilerinde olduğu gibi ABD'nin Türkiye'nin güvenlik kaygılarına karşı kayıtsız kalma durumu ve bunun yanında Türkiye'deki ciddi krizlere hızlı ve acil cevap vermede yaşanan başarısızlık ve 15 Temmuz'daki darbe girişimini idrak edememe ikili ilişkilerde ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. İki ülke arasındaki karşılıklı ilişkilerde özellikle Bush yıllarından bu yana dalgalanmalar olmasına rağmen Haziran 2013'te meydana gelen Gezi Parkı Şiddet Eylemleri'nden sonra ilişkiler giderek kötüleşmiştir.

Başkan Obama Beyaz Saray'a çıktığı zaman ABD-Türkiye ilişkileri en problemleri dönemlerinden birini yaşamaktaydı. ABD'nin Irak'ı işgal kararı ve Türkiye Parlamentosunun ABD'nin Türkiye üzerinden Irak'a girmesini engelleyen 1 Mart tezkeresi ile başlayan kriz, çuval hadisesi ile en sorunlu dönemlerinden birine girmişti. İki ülkenin Bush yönetiminin son yıllarında ilişkileri düzeltmek için girişimde bulunmasına rağmen bu çabalar çok geç ve çok cılız kalmıştır. Başkan Obama Türkiye ile ilişkileri öncelikli hale getiren bir gündemle görev süresine başladı. İlk dönemi boyunca Obama ile Erdoğan arasındaki yakın ilişki ve "model ortaklık" söylemi iki ülke arasındaki ilişkilerin tarihin en iyi dönemlerinden

birinden geçtiğini göstermiştir. Fakat Obama başkanlığının ikinci döneminin başlamasıyla iki ülke bölgesel sorunlar üzerinde ciddi anlaşmazlıklar yaşamaya başlamıştır.

Suriye'deki çatışmaya ilişkin uyuşmazlık ve 2013 yılında Mısır'daki darbe sonucunda yaşanan anlaşmazlık ikili ilişkilerdeki önemli ayrışma alanları olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra ise Kobani kriziyle birlikte Suriye konusunda gerginlik artmıştır. ABD'nin Türkiye'nin pozisyonuna yönelik eleştirileri, Türkiye'nin ise ABD'nin YPG'ye askeri destek sağlamasına ses yükseltmesi iki ülke ilişkilerinin tarihi açısından en büyük güven bunalımlarından birine sebep olmuştur. Türkiye tarafından terör örgütü olarak nitelendirilen YPG'ye verilen askeri desteğin ortaya çıkarabileceği güvenlik riski Amerikan yönetimi tarafından yeterince dikkate alınmamıştır.

ABD PYD'ye olan uyarılarının örgütün Suriye'deki hırslarını ve Türkiye'ye karşı potansiyel saldırılarını durdurma konusunda yeterli olacağını öne sürmeye devam etmiştir. Bu süreçte YPG'nin ana kolu olan PKK bir yandan Türkiye'de saldırılarını artırırken YPG de sınır boyunca Kuzey Suriye'de nüfus mühendisliği çalışmasını hızlandırmıştır. Dahası Türkiye'nin krizin başından bu yana kırmızı çizgi olarak kabul ettiği bölgede Fırat Nehri'nin batısına da geçecek bir yayılma ABD'nin desteklediği YPG birlikleri tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle Fırat Kalkanı Harekatı sonrasında YPG güçlerinin Türk birliklerini hedef alan saldırıları mevcut durumdaki iki ciddi sorunu ortaya çıkarmıştır. Birincisi YPG'nin Türk unsurlarına saldırmayacağı konusundaki düşünce ortadan kalkmıştır. İkincisi de Biden'ın Ankara'da YPG'ye yaptığı uyarıya rağmen örgütün Fırat'ın doğusuna çekilmemesi ABD'nin verdiği güvenceler konusunda da ciddi soru işaretlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bunlarla birlikte PKK'nın son zamanlarda Türkiye'ye karşı giriştiği saldırılarda ortaya çıkan Kuzey Suriye bağlantısı orta vadede ABD ile Türkiye ilişkileri için ciddi bir sorun yaratacak duruma gelebilir.

ABD'nin Kuzey Suriye'de YPG'ye aşırı bağımlılığının yanında ABD-Türkiye ilişkileri son beş yılda Suriye'nin geleceğine ilişkin anlaşmazlıklar yüzünden de defalarca gerilmiştir. Suriye'deki protesto gösterilerinin başında hem Ankara hem de Washington meseleye öncelikle diplomatik bir çözüm bulmaya çalışmıştır. Ancak bu çabaların sonuç vermemesi üzerine iki ülke hemen hemen aynı zaman diliminde Esed rejimine karşı bir pozisyon almıştır. Ancak özellikle 2012 yılından itibaren iki ülke arasında Suriye konusunda yaşanan fikir ayrılıkları kimyasal silah saldırılarından sonra daha fazla derinleşmiştir. ABD hükümetinin Suriye politikasında gösterdiği kararsızlık Türkiye ile birlikte bölgede diğer müttefiklerin de kafasını karıştırmış ve ABD ile ilişkilerde karşılıklı güvenin ciddi bir şekilde sarsılmasına sebep olmuştur. Bu dönemde mülteciler için güvenli bölge ve muhalefet güçleri için eğit-donat programı gibi Türkiye'nin birçok önerisi ABD tarafından yeterince dikkate alınmamıştır. DEAŞ'ın ortaya çıkmasıyla birlikte bu konuda izlenecek taktik ve operasyonlar konusunda ciddi soru işaretleri doğmuştur. Son aylarda özellikle Halep'te yaşanan insani trajediye oldukça kayıtsız kalan ABD yönetimi Suriye meselesinde muhtemel iş birliği imkanları konusunda ciddi bir kafa karışıklığının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bu süreçte son olarak ikili ilişkileri derinden etkileyen başka bir faktör 15 Temmuz darbe girişimidir. Özellikle darbe sırasında gelen mesajların tonu ve seçilen kelimeler Türk halkında ABD'nin "bekle ve gör" politikasını uyguladığı algısını oluşturmuştur. Başkan Obama'nın kalkışmayı takiben Türk mevkidaşını aramak için dört gün beklemesi ve ilk siyasi ziyaretin Başkan Yardımcısı Biden tarafından darbe girişiminden 40 gün sonra gerçekleştirilmesi bu durumu daha da zor bir yola sokmuştur. Darbe sonrasında ise FETÖ lideri Gülen'in Türkiye'ye iadesi konusunda iki ülke arasında yaşanan anlaşmazlık ilişkilerin daha ciddi bir şekilde etkilenmesine sebep olmuştur.

Bu anlaşmazlıkların tamamı Türkiye ile ABD arasındaki karşılıklı güvensizlik ortamını beslemiştir. Aynı zamanda bu süreç ABD'nin Türkiye'deki itibarının hızlı bir şekilde azalmasına da yol açmıştır. İlişkilerin normalleşmesine dönüş Türkiye ile ABD'nin karşılaştığı hayati konularda güvenin yeniden inşası konusunda iş birliği yapmalarını gerektirmektedir. Yeni ABD yönetiminin bu noktada ikili ilişkileri geliştirilmesi ve son birkaç senedeki hasarın ortadan kaldırılması için bazı ciddi adımlar atması şarttır. Analizin bundan sonraki bölümü bu konuda iki ülke ilişkilerinde muhtemel risk ve fırsatları içermektedir. Fırsatların iyi değerlendirilip risklerin kontrol altına alınması halinde Türkiye ile ABD arasında ilişkilerin iyileştirilmesi sadece iki devlet için değil bölgesel güvenlik ve istikrar için de önemli olacaktır.

İLİŞKİLERİ CANLANDIRMA VE KURUMSALLAŞTIRMA

NATO'nun Yeniden Canlandırılması

Türkiye ve ABD arasındaki en önemli bağlardan biri son 60 yıldır iki ülkenin NATO şemsiyesi altında kurmuş olduğu ittifaktır. Soğuk Savaş boyunca iki ülke ortak tehdit algısına karşı birlikte mücadele etmiş ve bu ilişki Batı dünyasının Soğuk Savaş yıllarında korunmasında önemli bir rol oynamıştır. Fakat Soğuk Savaş'ın bitimi sonrasında NATO bugün hala kurulu en önemli ittifak olmasına rağmen Türkiye ve ABD İttifak şemsiyesi altında ilişkinin anlamını yeniden tanımlayamamıştır. Bu sebeple yeni ABD Başkanı ve yönetimi NATO'ya yeni bir ruh ve anlam vermek zorundadır.

Son yıllarda ortaya çıkan siber güvenlik ve uluslararası terör gibi güvenlik problemleri NATO'nun yeni bir görev tanımına sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu yeni tehditler karşısında geçici ittifaklar ve koalisyonlar kurmak yerine

ABD ve müttefiklerinin NATO'yu değişen tehdit koşullarına karşı kurumsal olarak uyarlaması gerekmektedir. Bu tehditler müttefikler arasında daha yakın iletişim ve koordinasyonun geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu açıdan yeni süreçte Türkiye gibi iki "failed state"e komşu olan bir ülkenin oluşturulacak yeni güvenlik doktrinine katkıda bulunması gerekmektedir. Komşu ülkelerdeki krizler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin Irak ve Suriye sınırında NATO'dan destek ve güvence arayışı içinde olması şaşırtıcı değildir. Ancak bu noktada bu önemli kurumun reforme edilmesi ve yeniden şekillendirilmesinin önünde iki engel görünmektedir.

Bunlardan ilki özellikle Türkiye özelinde son zamanlarda Türkiye'nin İttifak'tan beklediği güvenceleri alamamış olması yer almaktadır. 2012 yılında ABD, Almanya ve Hollanda, Suriye rejimi tarafından bir Türk jetinin düşürülmesi ve Suriye'den Türk topraklarına gerçekleştirilen saldırılar gibi birçok olaydan sonra Adana, Gaziantep ve Kahramanmaraş'a Patriot füze bataryalarını konuşlandırmayı kabul etmiştir. Son bir sene içinde ise ABD ve Almanya teknik kaygıları gerekçe göstererek füze sistemlerini geri çekme kararı vermiştir. Daha sonra The New York Times ABD'li yetkililerin "anti-füze sistemlerinin İran ve Kuzey Kore'nin tehditlerine karşı savunma için başka yerlerde gerekli olacağını" söylediğini bildirmiştir.¹ ABD daha sonra atılan roketlere karşı koruma sağlamak amacıyla Türkiye'ye HIMARS yerleştirmiş olsa da Patriot tartışmaları güvenlik kurumunda büyük bir güven bunalımına neden olmuştur. Hava savunma sistemi ile ilgili yaşanan bu anlaşmazlık önümüzdeki dönemde ciddi bir krizi beraberinde getirebilir.

İkinci problem ise ABD'deki yeni yönetimin NATO konusunda alacağı pozisyon ile ilgili kafa karışıklığından kaynaklanmaktadır. Başkanlık yarışı sırasında Trump'ın NATO'da ülkesinin yükünün azaltılması konusundaki fikirleri Transatlantik ittifakının bundan sonraki işleyişi

1. Eric Schmitt, "After Delicate Negotiations, U.S. Says It Will Pull Patriot Missiles from Turkey", *The New York Times*, 16 Ağustos 2015.

konusunda soru işaretlerine neden olmaktadır. Trump diğer müttefiklerin de savunma bütçesinde yapacakları artış ile NATO'nun yüküne ortak olmaları gerektiğini seçildikten sonra da ifade etmiştir. Bunun yanında Trump'ın Rusya konusundaki fikirleri ve bazı alanlarda Kremlin ile iş birliğine gitme sinyali orta vadede NATO'nun rolü, fonksiyonu ve operasyonları konusunda da ciddi belirsizlikler ortaya çıkarmaktadır.

Önümüzdeki dönemde iki ülkenin NATO'yu bir iş birliği ve ortak çalışma alanı olarak geliştirebilmesi için ABD yönetiminin bazı önemli adımlar atması gerekmektedir. NATO ve güvenlik konusunda yapılacak iş birliğinin en önemli ayaklarından birini yukarıda da belirtildiği üzere yeni yönetimin Türkiye'nin füze savunma sistemi temin edebileceği ve kendi ulusal füze savunma sistemini kurabileceği bazı adımlar oluşturmaktadır. Bu durum iki müttefik arasında güven ve güvenlik konularında daha fazla iş birliğini geliştirecektir. Bunun yanında NATO'nun en güneydeki üyesi olduğundan dolayı Türkiye'nin güney sınırı sadece Türkiye'nin sınırı değil bir bütün olarak NATO'nun sınırıdır. Türkiye sadece İttifak'ın en büyük ikinci ordusuna sahip değildir. Aynı zamanda İncirlik hava üssündeki ABD nükleer silahlarından NATO'nun nükleer caydırıcılığının bir parçası olan erken uyarı füze algılama sistemlerine, Kürecik'teki izleme radarından NATO'nun İzmir'deki Müttefik Kara Komutanlığına kadar bir dizi temel varlığı da barındırmaktadır.

Trump yönetiminin Türkiye'nin sınırını korumak için konuşlandırılan sistemlerin sadece Türkiye'nin yararına olmadığını kabul etmesi gerekmektedir. ABD'nin NATO'nun omurgası olarak İttifak'ın kararlarında önemli bir ağırlığı söz konusudur. Trump yönetimi havadan erken uyarı ve kontrol sistemi (AWACS) ve anti-füze sistemlerinin konuşlandırılması da dahil olmak üzere Türkiye'nin sınırlarındaki NATO desteğini artırmaya devam etmelidir. Bunun gibi güvenceler iki ülkenin karşılıklı daha etkin bir güvenlik bağı geliştirmesi için önemli fırsatlar sağlayacak ve NATO'nun bir ittifak olarak kapasitesini artıracaktır.

Bunun yanında Büyükelçi R. Nicholas Burns ve General James L. Lones'un Haziran 2016 raporlarında belirttiği üzere NATO'nun "Arap ortaklara daha fazla destek vermesi" ve "güçlü ABD liderliğinin İttifak içinde restore edilmesi" İttifak'ın geleceği için son derece önemlidir.² Trump yönetimi ABD-Türkiye ilişkilerinde ek bir güven artırıcı önlem olarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesindeki NATO girişimlerini daha aktif bir şekilde kullanabilir.

Türkiye, İncirlik hava üssündeki ABD nükleer silahlarından NATO'nun nükleer caydırıcılığının bir parçası olan erken uyarı füze algılama sistemlerine, Kürecik'teki izleme radarından NATO'nun İzmir'deki Müttefik Kara Komutanlığına kadar bir dizi temel varlığı barındırmaktadır.

MENA bölgesinin daha istikrarlı ve güvenli bir hale gelmesi Türkiye ve ABD'nin ortak menfaatlerine olacaktır. Ankara'nın son dönemdeki ABD politikalarıyla ilgili temel eleştirilerinden biri Türkiye'nin güvenlik kaygılarının görmezden gelinmesidir. Yeni ABD Başkanının her iki ülkenin çıkarlarının ortak olduğu NATO görevlerini sürdürme ve geliştirme konusunda göstereceği çabalar, Washington'ın Ankara'nın bölgesel kaygılarından ve çıkarlarından haberdar olduğunu gösterecektir. 2012'de Florence Gaub tarafından da ifade edildiği gibi daha önce bahsedilen Akdeniz Diyalogu ve İstanbul İşbirliği Girişimi, MENA bölgesindeki ilişkiler ve istikrar için iyi birer adım olsalar da Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi gibi diğer NATO programlarıyla kıyaslandığında zayıf kalmaktadır.³ Bunun gibi NATO görevleri Türkiye ile ABD arasında açık

2. R. Nicholas Burns ve James L. Jones, *Restoring the Power and Purpose of the NATO Alliance*, (Atlantic Council Rapor, Washington DC: Haziran 2016).

3. Florence Gaub, *Against All Odds: Relations Between NATO and the MENA Region*, (Strategic Studies Institute Rapor, Pennsylvania: Ağustos 2012).

bir stratejik yakınlaşma fırsatı ve genişletilmiş iş birliği vasıtasıyla ilişkileri güçlendirmek için bir dayanışma mekanizması sunmaktadır.

Diplomatik İlişkileri Dönüştürmek

MENA bölgesinin içinde bulunduğu durum ve güçlü bir bölgesel müttefik olarak Türkiye'nin önemi göz önüne alındığında yeni ABD yönetiminin iki ülkenin diplomatik ilişkilerini güçlendirmesi önemli bir öncelik olarak ortaya çıkmaktadır. Ankara ile Washington arasındaki tarihsel ikili ilişkilere ve NATO üyeliğine rağmen iki ülkenin diplomatik ilişkileri 15 Temmuz'dan sonra oldukça sorunlu bir noktaya gelmiştir. Bu noktada ikili ilişkilerin daha sağlıklı bir düzlemde devam edebilmesi için iletişimin yüksek düzeyde irtibatlar ve liderler arasında düzenlenen zirvelerle sınırlı kalmaması gerekmektedir. Türkiye ile ABD arasında bakan ve bakan yardımcısı düzeyinde çok sık etkileşim gerçekleşmesine rağmen özellikle son üç yılda ilişkileri kurumsallaştırmak ve katmanlaştırmak için çok az çaba sarf edilmiştir. Bu bakımdan başkanlar arasında gerçekleşen zirve ve telefon görüşmeleri, kriz yönetimi açısından birçok kez neredeyse tek yöntem haline gelmiştir. Trump yönetimi önümüzdeki dönemde bu sorunu çözmek ve iki ülke arasında krizleri asgari seviyede tutmayı sağlayacak mekanizmalar geliştirmek için bazı adımlar atmalıdır. Bunun yanında Türkiye ve ABD toplumlar arasında daha iyi ilişkiler kurulması için kamu diplomasisi çabalarını yeniden oluşturmaya çalışmalıdır.

Yeni ABD yönetimi, Ankara ile Washington arasında dış politika ve güvenlik alanındaki iletişim kanallarını genişletmek için çaba göstermeyi öncelikli hale getirmelidir. Bu genişleme elbette Dışişleri Bakanlıkları üzerinden daha kurumsal bir iş birliği ağı ve karar verme mekanizmasındaki farklı aktörlerin muadilleriyle temas sayısını artırmayı da içermelidir. Şimdiye kadar üst düzey birçok görüşme gerçekleştirilmesine rağmen bunlar hem düzensizdir hem de DEAŞ'la mücadele gibi tek bir meseleye odaklanmaktadır. Bu geçici toplantı maratonları farklı sorunların

çözümünde önemli bir rol oynamaya devam edebilir. Fakat bir bütün olarak ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunmazlar. Stratejik diyalog için dış politika yapıcılarının iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirme gündemiyle bir araya gelmesi önemli bir adım olacaktır.

İki ülke arasındaki kurumsal bağ ve iletişim eksikliği, darbe sırasında ve sonrasında ABD uçaklarının indirilerek İncirlik Üssü'nün kapatılması esnasında daha görünür hale gelmiştir.⁴ General Dunford'un 1 Ağustos'taki ziyareti darbe girişiminden 17 gün sonra üst düzey bir yetkili tarafından gerçekleştirilen ilk ziyarettir. Darbenin ardından Başkan Obama, darbeden dört gün sonraki 19 Temmuz'a dek Cumhurbaşkanı Erdoğan'la görüşmemiştir. İlk siyasi ziyaret ise darbe girişiminin üzerinden bir aydan fazla süre geçtikten sonra 24 Ağustos'ta Başkan yardımcısı Joe Biden tarafından gerçekleştirilmiştir. Yeni yönetimin Türkiye'de ya da diğer herhangi bir müttefik ülkede acil durum söz konusu olduğunda daha kararlı adımlar atması gerekmektedir. Eski yönetim ABD'nin birçok müttefikinin kritik olaylar sırasında terk edilmiş hissetmesine sebep olmuş ve krizlere empatiyle yaklaşma konusunda sıkıntı yaşamıştır. Yeni yönetimin Türkiye ve diğer müttefiklerine ABD'nin desteği ve varlığına ihtiyaç duyduklarında güvence vermesi ikili ilişkilerin gelişmesi için şarttır.

Burada verilen örnekler büyük oranda kriz zamanlarındaki diplomasiye odaklanırken kriz diplomasisinin sistematik temellerini attığından sakın dönemlerde genişletilmiş iş birliği çalışmaları daha da gerekli hale gelmektedir. Türkiye ve ABD arasında köklü ilişkilerin kurulması hızlı ve açık iletişim kabiliyeti sağlayacağından krizi yeni kurulmuş bir bağlantıdan daha iyi şekilde yönetilir hale getirecektir. Türk ve ABD'li tarafların darbe sırasında iletişim kuramamaları gelecekteki krizler açısından iyi bir iletişim sistemini kurumsallaştırma ihtiyacını göstermiştir.

4. Michael S. Schimdt, "There's Something Going on in Turkey; U.S. Colonel Was Told During Coup Attempt", *The New York Times*, 2 Ağustos 2016.

Kamu Diplomasisini Güçlendirme

Önümüzdeki dönemde ikili ilişkilerin geliştirilebilmesi için Türkiye ve ABD arasındaki kamu diplomasisi konusunda da bazı adımların atılması gerekmektedir. Özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrası iyice yara alan Türkiye'deki ABD imajı meselenin kamuoyu boyutu düşünüldüğünde ikili ilişkileri uzun vadede ciddi anlamda zora sokacak bir kapasiteye sahiptir. Özellikle 1 Mart tezkeresi sürecinde başlayan Amerikan politikalarına karşı tavır zamanla önemli düzeltmeler yaşamasına rağmen son birkaç senede özellikle Mısır darbesindeki Amerikan tepkisi, ABD'nin YPG'ye olan desteği ve Suriye'de Esed rejiminin kimyasal silah saldırıları sonrasında Washington'ın pozisyonu sebebiyle oldukça ciddi bir darbe almış durumdaydı. Darbe girişimi sırasında ABD kamu diplomasisinin başarısızlığı ve Gülen'in iade olayı Türkiye'de ABD'ye karşı olumsuz tepkileri daha da artırdı. Washington'da cereyan eden anti-Türkiye söylemi de söz konusu güvensizlik atmosferine katkıda bulundu. Yeni yönetimin bu ciddi problemi hesaba katması ve kamu diplomasisini etkin kullanarak problemin düzeltilmesine aktif olarak yatırım yapması gerekmektedir. Söz konusu tutum Türkiye'de dış politika ve güvenlik konularına karşı artan kamuoyu ilgisi göz önüne alındığında dış politika yapıcılarının Amerikalı mevkidaşlarıyla temasını kısıtlayarak iki ülke arasındaki iş birliğinin kapsamını önemli ölçüde sınırlandırabilir. Bu durum ise iki ülkenin kritik bölgelerdeki ortaklığına büyük oranda zarar verebilir.

Yeni yönetimin Türkiye'deki ABD imajını düzeltmeye çalışmadan önce Türk kamuoyunda görülen ABD karşıtlığının temel nedenlerini iyi bir analize tabi tutması gerekiyor. Anti-Amerikanizm dünya çapında homojen bir fenomen değildir. Birçok farklı Amerikan karşıtlığı kaynağı bulunmaktadır. Türkiye'de ABD'ye yönelik olumsuz tepki ideolojik değil bölgesel siyasetle ilgili anlaşmazlıklara bağlıdır. ABD karar vericilerinin son yedi yıldaki kafa karışıklıkları ve pek çok konuda net olmayışları bu duruma katkıda bulunmuştur.

Kurumlar arası rekabet ve ABD makamlarından gelen çok sayıda mesajın oluşturduğu zihin karmaşası da bu durumu daha ciddi bir boyuta taşımıştır. Obama yönetimi göreve geldiğinde yanlış anlama ve algılamaları düzeltmek için çok fazla çaba sarf etmemiş ve bu durum artan toplumsal güvensizliğe ve güven eksikliğine katkı yapmıştır. Bu bakımdan Türkiye'deki ABD algısının bir boyutu iki ülke arasındaki politik ayrışmalara bağlıdır. Bir sonraki yönetim bu görüş ayrılıklarının etkisini anlamalı, bu ayrışmaları engellemek için Türk halkıyla etkili bir diyalog başlatmalıdır.

Yeni yönetimin Türkiye'deki ABD imajını düzeltmeye çalışmadan önce Türk kamuoyunda görülen ABD karşıtlığının temel nedenlerini iyi bir analize tabi tutması gerekiyor.

Kamu diplomasisinde son yıllarda aralarında çuval olayı, McGurk'un YPG'lilerden aldığı plaket ve Türkiye'deki terör saldırılarından sonra ABD'den beklenen empatinin gelmemesi gibi unsurlar ikili ilişkileri ciddi bir şekilde rahatsız etmiştir. Kamu diplomasisi açısından benzer bir başarısızlık örneği de 15 Temmuz darbe girişimi sırasında gerçekleşmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi ABD yönetiminin tepkisi Türkiye'deki aciliyet duygusunu anlamada başarısız olmuştur. Başkan Yardımcısı Biden'ın ziyareti Türk halkının yaşadığı travmanın boyutunu gösterebilecek birçok durağı kapsamamıştır. Yaralılarla görüşme ya da darbeye direnirken sevdiklerini kaybeden ailelerin acılarını paylaşmak için bir araya gelme yoluyla Türk halkına ABD dayanışmasını gösterecek bir ziyaret gezi programında bulunmaktaydı. Türk kamuoyu ABD ile dayanışma beklentisi içinde olduğundan bu krizler önemlidir. 1999 yılında Türkiye tarihindeki en yıkıcı depremlerden birinin ardından Başkan Clinton ailesiyle birlikte Türkiye'yi ziyaret etmiş ve kısa

ziyaretiyle ABD algısını yükseltmeyi başarmıştır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki muhtemel en önemli siyasi felakette Obama yönetimi aynı desteği ve dayanışmayı gösterememiştir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsünün tartışmalı ifadeler içeren açıklaması da başarısız olmuştur. Bir sonraki yönetimin hem PYD hem de darbe girişimi konusunda kamu diplomasisini geliştirmesi ve kriz durumlarında Türkiye'nin beklediği desteği göstermesi gerekmektedir.

Başkan Obama ve yakın çevresinin görev sürelerinin son yılında medya üzerinden Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan hakkında yaptıkları açıklamalar ikili ilişkilerde ciddi gerginliklere yol açmıştır.

Bunun yanında özellikle Başkan Obama ve yakın çevresinin görev sürelerinin son yılında medya üzerinden Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan hakkında yaptıkları açıklamalar ikili ilişkilerde ciddi gerginliklere yol açmıştır. Atlantic Monthly dergisine konuşan Başkan Obama⁵ ve Başkan Yardımcısı Biden⁶ bu bağlamda Türkiye'de oldukça tepki çekmiştir. Bunun yanında Obama yönetiminin müttefiklere yönelik yaptığı suçlayıcı açıklamalar da sadece Türkiye ile değil tüm müttefiklerle ikili ilişkileri tehdit eder bir noktaya ulaşmıştır. Trump yönetiminin bu tür mesajları devam ettirme niyetinde olması da ittifak ilişkileri için oldukça ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu durum müttefik ülkelerin güvenlik iş birliği çerçevesinde ciddi güven bunalımının oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Bunun yanında karşılıklı etkileşim ile yanlış anlama ve algılamaları ortadan kaldırmak amacıyla toplumsal ve kültürel iletişimi artırmak ge-

rekmetedir. Bu iletişimi karşılıklı geliştirmenin yolu, öğrenci değişim programları başta olmak üzere turizm ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi ile mümkün olacaktır. 2013/2014 döneminde yurt dışında eğitim gören 304.467⁷ ve ondan önceki dönemde 289.408 olan ABD öğrencisi sayısının, sırasıyla 2.163 ve 2.037 tanesi Türkiye'de okumuştur. Bununla birlikte ABD'deki Türk öğrencilerin sayısı son beş yılda yüzde 13,5 azalma göstermiştir.⁸ Darbe girişimi sonrasında ABD Dışişleri Bakanlığı güvenlik endişelerini gerekçe göstererek prestijli Fulbright İngilizce Eğitim Asistanı programını askıya almıştır ve güvenlikle ilgili Boren ödülleri ile dil bursu programlarının etkilendiğini belirtmiştir.⁹ Tüm bu programlar ABD'li öğrencilere Türkiye'de yaşama ve çalışma, Amerikan toplumunun Türkiye bilgisini genişletme ve kültürel bağları güçlendirme fırsatları sunmaktadır.

Ekonomik İş Birliğini Geliştirme

Son 10 yıllık dönemde kaydedilen birtakım gelişmelere rağmen ekonomi alanı iki ülke arasındaki ilişkilerin en zayıf halkası olmayı sürdürmektedir. Küresel ekonomik krizden bir sonraki yıl olan 2009'dan bu yana iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi kısa sürede önemli bir artış göstermiş ve 10.757 milyar dolardan 17.384 milyar dolara¹⁰ ulaşmıştır. İki G20 ülkesi arasında doğrudan yabancı yatırımlarda da hafif bir artış yaşanmıştır. ABD'den Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 2011'de 4.027 milyar dolarken 2014'te 4.384 milyar dolara yükselmiştir.

7. "U.S. Study Abroad: Leading Destinations", Institute of International Education, 2015, <http://www.iie.org/Researchand-Publications/Open-Doors/Data/US-Study-Abroad/LeadingDestinations/2012-14>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

8. "Open Doors Fact Sheet: Turkey", Institute of International Education, 2015, <http://www.iie.org/Research-and-Publications/Open-Doors/Data/Fact-Sheets-by-Country/2015#.V7M5fJMrKR>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

9. Anemona Hartocollis, "State Department, Citing Security, Suspends Teaching Program in Turkey", *The New York Times*, 5 Ağustos 2016.

10. "Trade in Goods with Turkey", United States Census, 2016, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c4890.html>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

5. Jeffrey Goldberg, "How Obama Views the Men and Women Who (Also) Rule the World", *The Atlantic*, 18 Mart 2016.

6. Steve Clemons, "The Geopolitical Therapist", *The Atlantic*, 26 Ağustos 2016.

Türkiye'den ABD'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlar ise aynı zaman diliminde 583 milyon dolardan 1.084 milyar dolara çıkmıştır.¹¹ ABD ekonomisinin büyüklüğü göz önüne alındığında bu rakamlar ABD'nin diğer G20 ülkelerine yaptığı yatırıma kıyasla çok düşük seyretmektedir. Türkiye'nin G20 üyeliği ve Stratejik Ekonomik ve Ticari İşbirliği Çerçevesi (ETSİÇ) gibi çok sayıda proje ekonomik ilişkileri geliştirmek için gereken çerçeveyi sağlamaktadır.¹² Türk ve ABD şirketleri, "Türk şirketlerinin sanayi olanaklarının 12 milyar doları bulması beklenen" F-35 Lighting II projesi gibi, savunma sanayiini geliştirme projelerinde de iş birliği yapmaktadır. F-35 projesindeki iş birliği iki ülkenin birlikte gerçekleştirdiği son projedir.

Diğer G20 ülkeleriyle karşılaştırıldığında ticaretin genişletilmesi için büyük bir alan bulunmaktadır. ABD'nin Arjantin ve Güney Afrika dışındaki diğer G20 üyeleri arasındaki ticaret hacmi, Türkiye ve ABD arasındaki hacmin birkaç katıdır. Türkiye'nin Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı'ndan (TTYO) dışlanacağı endişeleri de gittikçe artmaktadır. Türkiye ve ABD arasında imzalanmış bir serbest ticaret anlaşmasının olmayışı hesaba katıldığında TTYO'dan dışlanma durumunda iki müttefikin ekonomik ilişkileri darbe alacaktır. Türkiye'yi bu ortaklığa dahil etmek Türkiye ve ABD ekonomileri arasındaki karşılıklı erişimi ve istihdam artışını sağlayacaktır. Yeni ABD yönetiminin TTYO'nun Türkiye ekonomisi üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerine yönelik daha çok çaba sarf etmesi, iki ülke arasındaki hem ekonomik hem de siyasi ilişkilere yardımcı olacaktır. Trump yönetiminin çok taraflı serbest ticaret anlaşmaları yerine ikili ticari anlaşmaları geliştirmeye çalışması bu noktada Türkiye ile de bu tip bir anlaşmanın imzalanması için uygun bir zemin oluşturabilir.

Ekonomik iş birliğinin en önemli ayaklarından olan savunma sanayii konusunda da yeni bir yaklaşımın ortaya çıkışı gerekli hale gelmiştir. Türkiye ve ABD F-35 gibi çeşitli savunma sanayii projelerinde iş birliği yapmaya devam ederken Türk hükümeti sadece tüketici olarak devam etmek yerine Türk savunma sanayiini geliştirecek fırsatların peşinde olduklarını açıkça belirtmiştir. Savunma Sanayii Müsteşarı İsmail Demir Mayıs 2016'da Atlantik Konseyi'nde Türk hükümetinin "tüm bu gelişmeler ışığında bir sanayi üssü kurmak istediğini" açıklamıştır.¹³ Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ise Türkiye'nin savunma sanayii projeleri için NATO dışından ortaklar arayabileceğini ifade etmişti. Çavuşoğlu daha sonra Türkiye'nin "teknoloji transferi ve yatırım konusunda iş birliği yapmaya hevesli" ortaklar aradığını vurgulamıştır.¹⁴ Yeni ABD yönetimi savunma sanayiinde Türkiye ile hacmi artırabilmek için bundan sonra Ankara'nın bu alanda atmak istediği adımları da desteklemelidir. ABD ile Türk şirketleri arasında iş birliğine imkan tanımak amacıyla ABD savunma ihracat kanunlarının reform çabalarına destek vermeyi hesaba katmalıdır. Hem uygulanabilir hem de karşılıklı yarar sağlayan askeri iş birliği savunma sanayiinde ticaretin artmasını sağlayacaktır.

Yeni yönetimin iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin önemini ve artan ekonomik etkileşimin ikili ilişkinin sürdürülmesine nasıl yardımcı olabileceğini göz önünde bulundurması gerekmektedir. İki ülke arasında ticaret hacminin gelişmesi ve ekonomik etkileşimin artmasının siyasi ve stratejik meselelerde önemli bir kolaylaştırıcı rol oynayacağı yadsınamaz bir gerçektir. İlişkilerin başlangıcından bu yana bu boyut çoğunlukla ihmal edilmiş, bu durum da siyasi krizlerin frenlenmesinde zorluk yaşanmasına ve

11. "Doing Business in Turkey", Export.gov, 2016, <http://2016.export.gov/Turkey/doingbusinessinturkey/index.asp>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

12. "U.S. Relations with Turkey", U.S. State Department, 24 Şubat 2015, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

13. "Turkey May Seek Non-NATO Options for Defense Industry Cooperation: Foreign Minister," Reuters, 11 Ağustos 2016.

14. "Interview of H.E. Mr. Mevlut Cavusoglu to Sputnik, 18 August 2016, Ankara", Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 18 Ağustos 2016, http://www.mfa.gov.tr/interview-of-h_e_-mr_-mevl%C3%BCt-%C3%A7avu%C5%9Fo%C4%9Flu-to-sputnik_-18-august-2016_-ankara.en.mfa, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

ilişkinin sadece siyasi ve askeri boyutla sınırlan-
dırılmasına sebep olmuştur. Trump yönetiminin
ikili ilişkilerdeki bu zayıf yönü güçlendirmesi
gerekmektedir. Türkiye'nin Çinli bir şirketten
hava savunma sistemi satın alma kararı nedeniyle
ikili ilişkilerde kriz yaşanması, savunma sanayi-
inde uzun süren ilişkilere rağmen aynı zamanda
ilişkilerin kolay incinebilir yapısını göstermiştir.
ABD'den Predator insansız hava aracının alımın-
da Kongre'den onay almada yaşanan zorluk da
bu gerçeği gün yüzüne çıkarmıştır. Türkiye'nin
karşı karşıya kaldığı tehlikeli güvenlik ortamı göz
önünde bulundurulduğunda ABD yönetimi kar-
şılıklı faydayı tesis edecek ve teknoloji transferi
konusunda daha esnek olacak savunma sanayii
iş birliğinin temelini oluşturmak için Türk hü-
kümetiyle daha yakın çalışmalıdır. Önümüzdeki
dönemde bu esnekliğin sağlanamaması duru-
munda ikili ilişkilerde benzer krizleri görmeye
devam edeceğiz.

İKİLİ İLİŞKİLERİ SAĞLAMLAŞTIRMA

Suriye'de İş Birliği

Suriye'de çatışmaların başlamasından itibaren bu
sorun Türk-Amerikan ilişkilerinin odak noktası
haline gelmiştir. Türkiye ve ABD'nin krizin ba-
şında şiddetin kesilmesi yönündeki stratejileri
uyumlu olmuştur. Ancak iç savaşın uzaması son-
rasında iki ülke arasında Suriye konusunda var
olan uzlaşma yerini görüş ayrılıklarına bırakmaya
başlamıştır. Güvenli bölge ve muhalefetin sınıfl-
landırılması konusunda başlayan görüş ayrılık-
ları kimyasal silah kullanımından sonra daha da
artmış ve iki ülke arasında stratejik olarak ciddi
bir uzlaşmazlığa neden olmuştur. 2014 yılında
DEAŞ'ın bölgede yükselişi iki ülkenin Suriye
stratejilerindeki uyuşmazlığını derinleşmiştir.
Esed konusunda varılamayan taktiksel uyum,
önce DEAŞ sonra YPG'nin etki alanının artması
ile karmaşıklaşan Suriye coğrafyasında giderek
belirginleşmiş ve ciddi sorunlar ortaya çıkmaya

başlamıştır. Obama yönetiminin mesele karşısın-
da gösterdiği eylemsizlik ve mütereddit tutum iki
ülke ilişkisini bu dönemde oldukça zorlayan bir
unsur olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye ile ABD arasındaki koordinasyon
bu son dönemde daha da sorunlu bir hale gel-
miştir. Türkiye'de meydana gelen terör eylem-
lerinden sonra DEAŞ ile mücadele kapsamında
Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) desteklenerek baş-
latılan Fırat Kalkanı Harekatı sırasında her ne
kadar başlangıçta uluslararası koalisyonun hava
desteği sağlanmış olsa da daha sonraki dönemde
özellikle el-Bab operasyonu sırasında bu destek
beklentinin altında kalmıştır. Cerablus'un ele ge-
çirilmesi sonrasında YPG'nin Münbiç'ten çekil-
memesi de aynı şekilde soruna yol açmıştır. Son
Halep saldırılarından sonra Türkiye ve Rusya'nın
önce sivilleri Halep'ten çıkarma sonra da ateşkes
konusunda iş birliği içine girmesi ve bütün bu
sürece ABD yönetiminin katkıda bulunmaktan
kaçınması artık ABD'nin Suriye stratejisinin ne
olduğu konusundaki soru işaretlerini gereksiz
kılmaya başlamıştır.

Yeni yönetimin Suriye'de anlamlı adımlar
atma ve bölgedeki ortaklarıyla olan ilişkilerini
istikrarlı bir hale getirmeye yönelik ilk adımı re-
torikten öteye geçen ve net politikalarla destek-
lenen kesin açıklamalar yapmak olmalıdır. ABD
için genel olarak ve Türkiye özelinde müttefikleri
ile ilişkileri açısından her şeyden daha önemlisi
belirsizliği sona erdirmek olacaktır. Mesela gü-
venli bölge konusunda yeni yönetim ne yapmak
istediğini, bu bölgeyi nerede oluşturup nasıl
korumayı planladığını ve müttefikleri ile ulus-
lararası koalisyon partnerlerinden ne beklediğini
açıklıkla ortaya koymak zorundadır. Türkiye
Şubat 2016'da "DEAŞ'tan arındırılmış bölge"
için "uluslararası müttefiklerle kara operasyonu"
çağrısı yaparak bir tampon bölge oluşturulması
amacıyla uluslararası topluluğu zorlamaya devam
etmiştir. Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in
Nisan 2016'da destek verdiğini açıklamasından
sonra bile Obama, ABD'nin destek verme niye-
tinde olmadığını "büyük bir askeri taahhüt" ge-

rektirdiğini iddia ederek karşı çıkmıştır.¹⁵ Buna karşın seçim kampanyası döneminde Trump güvenli bölgeye sıcak baktığını ifade etmiştir. Dolayısıyla ortaya yeni bir kafa karışıklığı çıkmadan yeni yönetimin bu konudaki pozisyonunu açıkça ortaya koyması önemli bir gerekliliktir.

Yeni yönetim ile Türkiye arasında Suriye meselesinde mevcut bu ciddi ayrışmanın yanında iki terör örgütü ile mücadele özelinde çözülmesi gereken bazı sorunlar vardır. Bunlardan biri DEAŞ ile mücadelede koordinasyon diğeri ise YPG'ye yapılan askeri yardımı içermektedir.

DEAŞ'la Mücadele

Suriye krizi sırasında birçok uzmanın bölgede “failed state” (başarısız devlet) oluşabileceği ve bunun muhtemel güvenlikle ilgili sonuçlar yaratabileceğine dair uyarısına rağmen DEAŞ ölçütünde bir terör örgütünün ortaya çıkabileceğine kimse tam olarak ihtimal vermiyordu. Başkan Obama bile *The New Yorker*'dan David Remnick'le yaptığı bir röportajda DEAŞ'ı bir “amatör küme takımı” olarak tanımlamıştı.¹⁶ Bununla birlikte yine *The New York Times* gazetesinde yayımlanan bazı haberlere göre Obama yönetiminin bazı üyeleri aşırılık yanlısı grupların birbirlerinin gücünü baltalayacağı düşüncesiyle artan şiddet sarmalını bir fırsat olarak dahi görmüşlerdir.¹⁷

Musul'un düşmesinden sonra hem Türkiye hem de ABD makamları DEAŞ'a karşı mücadele çalışmalarına başlamalarına rağmen bunun ne şekilde olacağı ile ilgili ciddi fikir ayrılıkları da yaşamaya başladılar. Öncelikle Türkiye DEAŞ'ı Esed rejiminin güvensizliğinin, anarşisinin ve baskısının artmasının bir sonucu olarak görürken ABD örgütü farklı bir tehdit olarak konumlamaktaydı. Bu dönemde Türkiye daha kapsamlı bir planlama yapılması için sürekli çağrılarda bulunmuştu.

15. Kathleen Hennessey ve Darlene Superville “Obama Pushes for Global Trade Deals in Face of Opposition”, AP, 24 Nisan 2016.

16. David Remnick, “Going the Distance”, *The New Yorker*, 27 Ocak 2014.

17. Mark Mazzetti, Robert F. Worth ve Michael R. Gordon, “Obama's Uncertain Path Amid Syria Bloodshed”, *The New York Times*, 22 Ekim 2013.

Cumhurbaşkanı Erdoğan konuyla ilgili değerlendirmelerinde, “Irak'taki DEAŞ saldırılarının kaynağı Suriye'dir” ve “Terörist gruplar istikrarlı bir hükümet bulunmayan ülkelerde ortaya çıkıyor” diyerek meselenin daha uzun vadeli düşünülmesini önermişti.¹⁸ Ekim 2014'te Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın da yaptığı açıklamada kapsamı bakımından ABD'nin DEAŞ'a karşı stratejisinin çok sınırlı olduğuna ve örgütün bu noktaya dek büyümesine izin veren köklü sebepleri ele almadığına yönelik endişeleri vurgulamıştır.¹⁹ 2015 yılında Türkiye ve ABD örgüte karşı koalisyon saldırılarında kullanılmak üzere İncirlik Üssü'nün kullanılmasında anlaşmaya vardığında karar DEAŞ'a karşı “kapsamlı bir savaşın” başlangıcı olarak ilan edilmiştir. Ancak sonrasında iki ülke arasında bu konuda istihbarat ve finansal kaynaklarla mücadele konusunda bazı adımlar atılsa da operasyonel anlamda özellikle Fırat Kalkanı Harekatı sırasında çok ciddi bir gelişme yaşanmamıştır.

Türkiye DEAŞ'ı Esed rejiminin güvensizliğinin, anarşisinin ve baskısının artmasının bir sonucu olarak görürken ABD örgütü farklı bir tehdit olarak konumlamaktaydı.

Türkiye'nin DEAŞ ile mücadele planlarının başladığı andan itibaren sürekli olarak üzerinde durduğu istihbarat iş birliği bu noktada önemli bir etken olarak ortaya çıkmıştır. Ankara yabancı savaşçıların örgüte katılmasını engellemek isteyen ülkeler arasında istihbarat paylaşımının olmamasını en başından bu yana eleştirmiştir. Türkiye ile ABD'nin Nisan 2015'te istihbarat paylaşımını

18. “Turkish President Erdogan on ISIS and Regional Security”, Council on Foreign Relations, 22 Eylül 2014, <http://www.cfr.org/turkey/turkish-president-erdogan-isis-regional-security/p33488>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

19. İbrahim Kalın, “Questions about the Anti-ISIS Strategy”, *Daily Sabah*, 1 Ekim 2014.

artırmak amacıyla anlaşma imzalandıktan sonra bile içerikte sık sık görüş ayrılıkları meydana gelmeye devam etmektedir. Eylül 2015'te yayımlanan bir rapor da ülkeler arası paylaşılan bilgilerin genellikle "geçici, kesik kesik ve eksik" olduğunu ortaya koymuştur.²⁰ Yeni yönetimin bu durumu ortadan kaldırmak ve daha bütüncül bir strateji oluşturmak temel önceliklerinden biri olmalıdır.

Terörün mali kaynaklarıyla mücadele çabaları ABD ve Türkiye istihbarat kurumları arasında daha iyi iş birliği için bir kılavuz olarak kullanılabilir ve devam eden terörizm tehdidine karşı genişletilebilecek güçlü bir dayanışma örneğidir. Türkiye, Finansal Çalışma Grubu'nun (FATF) ve 2015 yılında kurulan DEAŞ'ın Mali Kaynaklarıyla Mücadele Grubu'nun bir üyesidir. 2015 yılında Türkiye ve ABD, DEAŞ'ın finansmanı konusunda FATF raporunu birlikte yayımlamışlardır.²¹ Türkiye Mali Suçları Araştırma Kurulu, 2178 ve 2199 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak Türkiye'nin belirlediği bir strateji çerçevesinde dünya çapındaki diğer mali istihbarat birimleriyle iş birliği yapmaktadır. Bu çabalar Türk ve ABD istihbarat servislerinin sorunsuz bir şekilde birlikte çalışabilme kabiliyetini ve yeni yönetimin bir bütün olarak Türkiye-ABD iş birliğini tesis etmesi gerektiğini göstermektedir. Yeni yönetimin bu başarılı örnek ışığında daha kapsamlı bir istihbarat paylaşımına girişmesi oldukça önemlidir. Özellikle Ulusal Güvenlik Danışmanı Mike Flynn çeşitli yazılarında istihbarat kurumları arasındaki iş birliğinin terörle mücadele alanında en önemli enstrüman olduğunu sürekli olarak ifade etmiştir. Bundan sonraki dönemde de yeni yönetimin bu dayanışmanın sağlanması konusunda daha aktif olarak rol oynamaya başlaması iki ülke ilişkileri ve DEAŞ ile mücadele açısından oldukça önemlidir.

20. "Final Report of the Task Force on Combatting Terrorist and Foreign Fighter Travel", Homeland Security Committee, Eylül 2015, <https://homeland.house.gov/wp-content/uploads/2015/09/TaskForceFinalReport.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

21. "Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)", Financial Action Task Force, Şubat 2015, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Financing-of-the-terrorist-organisation-ISIL.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

Bunun haricinde DEAŞ ile Suriye'de mücadele ve bu mücadelenin desteklenmesi açısından Türkiye kilit bir konumdadır. Dolayısıyla iki ülke arasında DEAŞ konusunda oluşturulacak koordinasyon Türkiye'nin iş birliği ve desteği örgütle uzun vadeli bir mücadelenin sürdürülmesine yardım edebilir. ABD'nin PYD ve SDG gibi gruplar üzerinden bu örgütle mücadeleyi götürmesi sürdürülebilir görünmemektedir. Türkiye'nin ve ilk etapta uluslararası koalisyonun sınırlı olarak desteklediği ÖSO'nun Cerablus'taki operasyonu bu alanda gelecekteki iş birliği için iyi bir başlangıç noktası olabilirdi. Ancak bu operasyon sonrasında özellikle el-Bab operasyonu sürerken Türk ordusu koalisyon tarafından yalnız bırakılarak kayıplar verdi. DEAŞ'a karşı yapılan bu operasyonda NATO müttefikleri ve uluslararası koalisyon partneri bir ülkeyi desteksiz bırakmak hem İttifak'ın geleceğine ve koalisyonun sürdürülebilirliğine hem de DEAŞ ile mücadeleye ciddi zarar vermektedir. Yeni yönetim "ad hoc" partnerlikler yerine ulus devlet müttefiklerini bu konuda daha çok destekleyerek bölgede DEAŞ'a karşı mücadeleyi güçlendirebilir. Söz konusu iş birliği sadece DEAŞ değil her türlü terör örgütüne karşı mücadelede daha etkili bir koordinasyon ve iş birliğinin yolunu açabilir.

ABD-PYD İlişkileri

Türkiye-ABD ilişkilerinde son dönemlerin ve belki de tarihin en önemli sorunu PYD ve onun silahlı kanadı YPG konusunda yaşanan anlaşmazlık olmuştur. Hem Türkiye hem de ABD PKK'ı bir terör örgütü olarak sınıflandırırken ABD'nin iki grup arasında belirgin kanıtlar olmasına rağmen YPG'yi terör örgütü olarak görmediğini ifade ederek örgüte doğrudan silahlı yardıma başlaması ikili ilişkilerde belki de son zamanların en büyük kırılmasını yaşatmıştır. ABD'li üst düzey birçok yetkili bile örgütün PKK ile bağlantısını doğrularken Beyaz Saray tarafından atılan bu adım özellikle PKK'nın ateşkesi bozarak Türkiye'de saldırılara başlamasından sonra iki ülke ilişkileri açısından oldukça ciddi bir hal almıştır.

Türkiye ile ABD arasında PYD konusundaki anlaşmazlıklar DEAŞ'ın 2014 yılında Türkiye-Suriye sınırında yer alan ve PYD kontrolünde olan Kobani'yi kuşatmasıyla gündeme gelmiştir. İki örgüt arasındaki çatışmalarda Obama yönetiminin Türkiye'nin kaygılarını önemsemeksizin PYD'ye ikmal gerçekleştirerek destekleme kararı Türkiye-ABD ilişkilerini ciddi bir biçimde germiştir. Bunun da ötesinde ABD yönetimi Kobani kuşatması sırasında Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü bir yapıyı desteklemesi için Türkiye'ye baskı yapmıştır. O zamandan beri ABD örgütün PKK ile bağlantısını ve Suriyeli Arap ve Türkmen sivillere yönelik gerçekleştirdiği kötü muameleleri göz ardı ederek PYD'yi desteklemeye devam etmiştir. Türkiye DEAŞ'la mücadelede İncirlik Üssü'nden yararlanmasına izin vererek ABD ile iş birliğini sürdürmüş fakat şiddetli fikir ayrılıkları devam etmiştir. ABD'nin PYD'ye güvenmesi ve kritik bir müttefik olan Türkiye'nin güvenlik kaygılarına kayıtsız kalması durumu daha da gergin bir hale getirmiştir.

Türkiye ile Kobani konusunda yaşanan bu anlaşmazlık bölgedeki DEAŞ kuşatmasının sona ermesinden sonra ABD yönetiminin YPG'yi artık DEAŞ ile mücadelede partner olarak görmeye başlamasıyla ilişkileri krizli bir döneme sokmuştur. Türkiye bu noktada tonu yükselterek YPG'nin Kuzey Suriye'deki demografik mühendisliği ve Fırat'ın batısına geçme planları konusunda ciddi uyarılarda bulunmuştur. Bu süreçte PKK'nın saldırılarını artırması ve YPG'ye olan Amerikan askeri desteğinin sürmesi durumu daha da tehlikeli bir boyuta taşımıştır.

Türkiye'nin güvenlik endişelerine rağmen ABD'nin YPG'ye olan desteğinin devam etmesi yeni dönemde ilişkilerin önündeki en önemli sorun alanı olacaktır. PKK'nın Türkiye'deki saldırılarında artırdığı sofistیکasyon ile YPG ile PKK arasındaki artık yadsınması çok zor olan örgütsel, ideolojik ve personel örtüşme ilişkileri ciddi bir krize sokabilir.²² Yeni yönetim burada önemli bir seçimin arifesinde olduğunun farkında olarak

22. PKK ve PYD ilişkisinin daha detaylı analizi için bkz. Can Acun ve Bünyamin Keskin, *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi: PYD-YPG*, (SETA Rapor, İstanbul: 2016).

davranmak durumundadır. YPG'ye yapılan her askeri desteğin PKK'nın güçlenmesine yol açtığı ve bu durumun NATO müttefiki bir ülkenin güvenliğini tehdit eder hale geldiği artık hiçbir şekilde reddedilemez bir gerçektir. DEAŞ ile mücadelede tek askeri gücün YPG olduğu açıklaması da artık özellikle Fırat Kalkanı Harekatı ve ÖSO'nun bu mücadelede yer aldığı göstermesi ile geçerliliğini kaybetmiş durumdadır. Dolayısıyla artık DEAŞ ile mücadele konusunda daha ciddi ve kapsamlı bir stratejinin oluşturulma vakti gelmiş durumdadır. Bu durumun özellikle güvenlik alanında yarattığı ABD'ye karşı negatif algı da bu yardımın devam etmesi ile daha sorunlu bir hale gelmiştir. Dahası bu politika ABD'nin Türkiye'deki algısına ve dünyanın çeşitli yerlerinde yürüttüğü terörle mücadele çabalarına doğrudan zarar vermektedir. Washington'ın terörizm konusunda benimsediği bu çifte standart uluslararası güvenlik alanında farklı terör örgütlerini vesayet güçler olarak savaşıma yetkilendiklerinden devletler için tehlikeli bir emsal teşkil edebilir. Bununla birlikte PYD'ye olan güven Suriye'deki çatışmalara sürdürülebilir bir çözüm getirmeyecektir. PYD ve Arap gruplar arasındaki gergin ilişkiler ve demografik gerçeklik gibi saha dinamikleri ABD'nin bu çabasının büyük gerginlikler ortaya çıkarabileceğini göstermiştir.

Bu durum son zamanlarda YPG'nin özellikle Münbiç ve Cerablus operasyonu sırasında Türk tanklarına saldırmasıyla da yeni bir boyut kazanmıştır. Yeni yönetim özellikle PKK'nın saldırılarını artırması ve Başkan Yardımcısı Biden'ın uyarılarına rağmen YPG güçlerinin bölgeden çekilmemesinin Türkiye için anlamının artık daha da büyük olduğunu anlamak durumundadır. Dolayısıyla ABD son zamanlarda büyük şehirlerle yapılan saldırıların artık Türkiye için Fırat'ın doğusu ve batısı ayrımının azalmaya başladığını ve YPG'nin bulunduğu her bölgenin tehdit teşkil ettiğini kabul etmelidir. Şimdiye kadar ABD yönetiminin PYD üzerindeki etkisi konusunda haddinden fazla güveni bölge ve ikili ilişkiler için büyük bir risk taşımaktadır.

Yeni yönetim özellikle PKK ve YPG ilişkisinin daha açık bir şekilde ortaya çıkmasının ve buna rağmen yardımların devam etmesinin ABD için hukuki bir sorun çıkaracak ciddi bir problem oluşturduğunu anlamalı. Terörist olarak kabul edilen ve NATO müttefiki bir ülkede terör faaliyetlerini sürdüren bir örgütün ABD tarafından desteklenmesi ve başka bir terörist örgüte karşı kullanılması ciddi sonuçlar doğuracak bir adım olacaktır. Yeni yönetim bu noktada tekrardan bir değerlendirme yapmak durumundadır. Bunun yanında YPG'nin işlediği savaş suçları da özellikle insan hakları ihlalleri açısından bölgede sorunlu bir dönemi beraberinde getirecektir. Kürtler Suriye'nin geleceğinde yer alırken PYD barış kurma çabalarına katkıdan çok zarar veren terörist bir örgüttür. Ayrıca popüler varsayımların aksine PYD Kuzey Suriye'de yaşayan Kürtlerin tamamını temsil etmemektedir. Örgüte olan desteğin sona erdirilmesi ve ÖSO'yla daha fazla çalışılması Esed rejiminin yerini alabilecek uygun bir muhalefetin oluşturulmasına yardım edeceği gibi ABD politikalarını Türkiye'nin politikalarıyla uyumlu hale getirecektir.

15 Temmuz Darbesi ve FETÖ Meselesi

2013'teki 17-25 Aralık krizinden hemen sonra Gülen ve lideri olduğu örgüt Türkiye için bir ulusal güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır. Devlet yapısında geniş yelpazede yer alan kurumlardaki FETÖ varlığının, devletin gücünü kullanarak meşru olarak seçilmiş bir hükümeti yıkmaya çalıştığı netleşmiştir. Özellikle önemli olan polis ve yargı makamında kendilerini Türk siyasetinde askeri vesayete karşı demokrasinin koruyucusu olarak sunan Gülenistlerin varlığının gittikçe artmasıydı.

Dönüm noktası dersanelerin kapatılma önerisinin ortaya çıkmasını takiben Aralık 2013'te polis ve yargının hükümet yetkililerine büyük bir operasyon düzenlemesiyle gerçekleşti. Geniş çaplı bir soruşturma başlatılarak FETÖ'nün hükümet içinde devlet bürokrasisinin otoritesine ve hiyerarşisine ciddi şekilde

meydan okuyan paralel bir yapı kurmakla suçlanmıştı. Ayrıca Türk hükümeti hareketin faaliyetlerini Türkiye'de sınırlandırmak için önlemler almıştı. Hareket kapsamı daha da açıklığa kavuşturulduktan sonra Milli Güvenlik Kurulu tarafından ulusal güvenlik tehdidi ilan edilmiş ve bir terör örgütü olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu karara rağmen örgüt sızmış olduğu hükümet kurumlarındaki yapılanmasını korumayı başarmıştır. Grup "paralel yapısı" nı geliştirmeye devam etmiş ve söz konusu darbe girişimi de Türkiye'nin güvenlik kurumlarına ne ölçüde nüfuz ettiklerini gözler önüne sermiştir.

15 Temmuz'daki başarısız darbe girişiminden birkaç gün sonra politika yapımcılar da dahil olmak üzere toplumun büyük bir kesimi ABD'den Gülen'i iade etmesini istemiştir. 19 Temmuz'da Andy-Ar tarafından Türkiye'de yapılan bir anket katılımcıların yüzde 80'den fazlasının Gülen'in iadesini istediğini ve yüzde 75'inin Gülen'in Türkiye için varoluşsal bir tehdit olduğuna inandığını göstermiştir.²³ Daha sonra üst düzey hükümet yetkilileri Türk halkının yüzde 95'inin Gülen'in darbeyi yönettiğine inandığını ifade etmiştir.²⁴ Aslında darbenin kınanması ve Gülen'in suçluluğuna dair yaygın inanç, Türkiye'de kutuplaşmış siyasi partileri bir araya getirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın davetiyle AK Parti, CHP ve MHP liderleri hep birlikte Yenikapı'daki Demokrasi ve Şehitler Mitingi'ne katılmış ve darbe girişimine karşı çok sayıda miting düzenlenmiştir.

Gülen ve örgütünün darbeden sorumlu olduğuna dair bu son derece kuvvetli inanç karşısında Gülen'in ABD'de ikamet etmesi Türkiye'de ülkeye yönelik olumsuz bir kamuoyu tepkisini tetiklemiştir. Fetullah Gülen'in iadesi hakkında bilgi içeren çok sayıda dosya ABD'ye gönderilmiştir. Birçok üst düzey Türk yetkili sürecin uzatılmasının böylesine kritik bir dönemde Tür-

23. "Turks Believe Cleric Gulen Was Behind Coup Attempt: Survey", Reuters, 26 Temmuz 2016.

24. Serkan Demirtaş, "95 Percent of Turkish People Believe Gulen Behind Coup: Energy Minister", *Hürriyet Daily News*, 28 Temmuz 2016.

kiye'nin ABD'ye bakışını olumsuz etkilediği uyarısında bulunduğundan ABD bu isteği hızlı bir şekilde ele almalıdır. Türk halkı ve hükümet yetkilileri, bu durumun Türkiye'nin ulusal güvenliğine doğrudan ve acil bir tehdit oluşturduğu için ABD'den bu konuyu ciddiye almasını beklemektedir. Şimdiye kadar Türkiye'nin algısı ABD'nin bu tehdidin aciliyet ve ciddiyetini değerlendiremediği şeklindedir.

Yeni yönetim başarısız darbe girişiminin Türkiye ile ikili ilişkileri nasıl karmaşık bir hale getirdiğini anlamalıdır. 15 Temmuz darbe dönemini ve cuntaları geride bıraktığına inanan Türkiye için şok edici bir şekilde olayların beklenmedik yönde gelişmesine sebep olmuştur. Türk hükümeti demokrasisi için keskin bir destek beklerken bunun yerine dayanışma, empati ve anlayış eksikliği ile karşılaşmıştır. Obama yönetiminin FETÖ meselesini tamamen hukuki bir sorun olarak gördüğünü açıkça ortaya koymasına rağmen, Eski Büyükelçi James Jeffrey, "İade talebinin hızlandırılması ve Gülen hareketinin baskı altına alınması için ABD hükümetinin atabileceği adımlar bulunmaktadır" diyerek meselenin başka bir boyutunu da ortaya koymuştur.²⁵ Büyükelçinin bu ifadeleriyle ortaya koyduğu durum bir şekilde bu konuyla ilgili Türkiye'de ciddi bir beklenti olmasının da sebepleri arasındadır. Bu konuda yeni yönetimin atacağı adımlar ABD ve Türk hükümetleri arasındaki iş birliğini geliştirmek, zarar görmüş bağları iyileştirmek ve şu an çok yaygın seyreden güvensizliği gidermede ciddi şekilde yardımcı olabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni bombalayan, vatandaşların üzerine tankları süren ve Türkiye Cumhurbaşkanı'na ve onun ailesine suikast girişiminde bulunan bir örgütün silahlı kanadının Türkiye tarihinin en şiddetli olayının faili olması göz önünde bulundurulduğunda ABD gibi bir müttefikin alması gereken tedbirler bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan Türk hükümetinin bu konudaki hayal kırıklığı-

nı "ABD ile 1981'de imzalanan iade anlaşmasına göre Gülen'in gözaltına alınmasını bekliyoruz fakat hala serbestçe dolaşiyor." ifadeleriyle yansıtmıştır. Belki de daha önemlisi yönetimin, kritik bir NATO müttefiki olan ve ulusal güvenlik gereksinimlerine siyasi destek sözü verilen Türkiye'ye güvence vermesi gerekmektedir. Yeni başkanın iki ülke arasında diğer alanlarda iş birliği olsa bile bu sorunun samimi bir karar alınmadan kapanmasının çok zor olacağını anlaması gerekmektedir.

Yeni Alanlar

Kıbrıs

Kıbrıs iki ülke arasında önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesi sırasında ve sonrasındaki dönemin ABD Başkanı Johnson'ın Türkiye'ye yazdığı mektuptan sonra yaşanan dönem, ilişkiler açısından iki ülke arasındaki en düşük seviyelerden birini temsil etmektedir. Fakat Adada yeni bir fırsat bulunmaktadır. Canlanan barış süreci iki ülke arasında daha fazla iş birliği alanı sunmaktadır. Aynı zamanda Doğu Akdeniz bölgesinin güvenliğine ilişkin olarak Kıbrıs iki ülke arasındaki iş birliğinde önemli bir basamak olacaktır. Özellikle Suriye'deki çatışmanın ardından bu alandaki güvenlik ve istikrarın sağlanamaması bölgedeki ülkelerin güvenliği ve bir bütün olarak uluslararası güvenlik için önemli bir tehdit teşkil etmektedir.

1974 yılından itibaren Kıbrıs'ın statüsü sınırlı bir konu olmuştur. Fakat geçtiğimiz aylarda Kıbrıslı hem Rum hem de Türk hükümet yetkilileri Mayıs 2015'te başlatılan görüşmelerden bu yana mutabakatın durumu hakkında olumlu açıklamalarda bulunmuşlardır.²⁶ Hiçbir şey kesin olmamakla birlikte iki taraf mülkiyet endişeleri ve güvenlik garantileri gibi daha önce masadan uzak tutulan ve tabu haline gelen konuları da

25. "Gülen's Future in US Justice Department's Hands", Deutsche Welle, 22 Ağustos 2016.

26. "Best Chance Cyprus Has Had for Peace", Politico Europe, 31 Mart 2016, <http://www.politico.eu/article/cyprusreunification-peace-nicos-anastasiades-mustafa-akinci>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2016).

içeren görüşmelere başlamışlardır.²⁷ Yeni Başkan önceki yönetimlerin –özellikle Obama yönetiminin– Kıbrıs sorununun çözümü için son yıllarda giriştiği çabalara devam etmelidir. Hem Başkan Yardımcısı Joe Biden hem de Dışişleri Bakanı John Kerry 24 Ağustos'taki Türkiye ziyareti esnasında barış sürecini desteklemek için Kıbrıs'a birçok kez gittiklerini ifade etmiştir. Başkan Yardımcısı Biden meseleyi Cumhurbaşkanı Erdoğan ile konuşmuş, Ankara'ya gerçekleştirdiği son ziyaretinde Kıbrıs Rum Kesimi Başkanı Nicos Anastasiades ile telefonda görüşmüş ve Adadaki anlaşmazlık konusunda Obama yönetiminin önemli bir gündem ve gelişmeyi bırakmayı hedeflediğini ifade etmiştir.²⁸

ABD çatışmada doğrudan yer almazken Kıbrıs sorusunda olası bir çözümden büyük bir kazanç sağlayacaktır. Hem Türkiye hem de Yunanistan NATO üyesidir fakat iki ülke arasındaki sürtüşme Ege Denizi'ndeki kaçakçılıkla mücadele gibi ittifak operasyonları planlanırken sorunlar oluşturmaktadır.²⁹ ABD aynı zamanda BM Barış Gücü Operasyonu'na katkıda bulunmaktadır. Kıbrıs sorununun çözümü bu operasyonun neticelendirilmesine ve ABD'nin yerine getirmesi gereken uluslararası bir yükümlülüğün kurtulmasına sebep olabilir. ABD ilgili taraflar için bu sorunu çözemez fakat hem Türkiye'nin hem de Yunanistan'ın müttefiki olarak Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik çabalarını destekleyebilir. Yeni Başkan çözüm yolunda dostane ya da görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanacağı bir durumla göreve başlayabilir. Eğer ilki olursa yönetim ilgili tarafları ve süreci hem kamusal hem de özel olarak desteklemeye devam etmelidir. İkincisi olursa yönetim desteğini yeniden tasdik etmeli ve mutabakat sürecini yeniden kurmak için çalışmalıdır.

27. Menelaos Hadjicostis, "UN Envoy: No More 'Taboo' Issues in Cyprus Peace Talks", AP, 24 Ağustos 2016.

28. Elias Hazou, "Anastasiades Speaks to Biden", *Cyprus Mail*, 25 Ağustos 2016.

29. Robin Emmott ve Phil Stewart, "NATO Overcomes Greek-Turkish Tension to Set Terms of Aegean Mission", Reuters, 25 Şubat 2016.

Doğu Akdeniz'de Enerji İş Birliği

Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasındaki karmaşık ilişkilerin yanında İsrail ve Mısır'la olan ilişkiler de bölgede ve Türkiye-ABD bağlarındaki gerginlikleri artırmaktadır. Fakat Doğu Akdeniz bölgesinde geniş petrol ve doğalgaz rezervlerinin keşfedilmesi bölgede iş birliği için geniş fırsatlar ortaya çıkarmıştır. Son 10 yıl içinde Zohr, Afrodit, Tamar ve Leviathan rezervlerinin keşfi bu ülkeler arasında ekonomik açıdan motive edilmiş siyasi yakınlaşma ümitlerini harekete geçirmiştir.³⁰ Türkiye-İsrail yakınlaşması bölgedeki enerji kaynaklarının keşfi ve işletilmesi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Söz konusu rezervlerin bulunduğu Levant havzası yaklaşık olarak 700 milyar dolar tutarında enerjiye sahiptir.³¹ Birçok kişi bu alanların işletilmesi konusundaki iş birliğinin siyasi anlaşmazlıkların çözümüne yardımcı olacağına inanmaktadır.³²

Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP) ve Trans Adriyatik Doğalgaz Boru Hattı'nın (TAP) her ikisi de Türkiye ve Yunanistan'dan geçmektedir.³³ Paylaşılan ekonomik çıkarlar ülkeler arasındaki ilişkilerin yumuşamasına yardımcı olmuştur. Bölgede ilave rezervlerin keşfedilmesi bu iki ülkenin ötesinde Mısır, İsrail ve Kıbrıs'ı da kapsayacak şekilde iş birliğini tesis edebilir. Normalde Lübnan ve Suriye enerji konusunda ithalatçı ülkelerdir fakat Suriye'deki savaştan ve Lübnan'ın İsrail'le arasının bozuk olmasından dolayı yeni bulunan enerji rezervleri doğrudan Türkiye ile Mısır'a yönlendirilecektir.³⁴ TANAP ve TAP'ın geliştirilmesi yeni keşfedilen rezervlerin Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşın-

30. Stanley Reed, "A Gas Discovery in Egypt Threatens to Upend Mideast Energy Diplomacy", *The New York Times*, 28 Ekim 2015.

31. Luke Baker, "How Gas Could Warm Relations Between Israel and Turkey", Reuters, 20 Haziran 2016.

32. Keith Johnson, "Can Natural Gas Put Cyprus Back Together Again?", *Foreign Policy*, 27 Temmuz 2016.

33. Andrew Gardner, "Why Oil Is Not Yet a Blessing for the Eastern Mediterranean", Politico, 26 Şubat 2015, <http://www.politico.eu/article/why-oil-is-not-yet-a-blessing-for-the-eastern-mediterranean/>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2016).

34. Baker, "How Gas Could Warm Relations Between Israel and Turkey".

ması için kullanılacak doğalgaz boru hattını oluşturacaktır.

Yeni keşfedilen doğalgaz ve petrol alanlarının Türkiye'ye ulaşım yollarının geliştirilmesi Doğu Akdeniz'e ekonomik büyümeyi getirebilir ve bölgedeki diplomatik gerilimleri gidermek için kullanılabilir ilişkiler kurabilir. ABD hükümeti arama faaliyetlerinde ve üretim-iştirak sözleşmelerinde hisseleri bulunan ABD merkezli Noble Enerji gibi şirketleri Türkiye ve diğer ülkelerle çalışmaya teşvik etmeli ve ülkeler arasındaki iş birliği çabalarını desteklemelidir.³⁵ Olası ekonomik faydalara rağmen eğer bu iş birliği imkanı ele alınmazsa siyasi gerginlikler bu yöndeki gelişmelere engel olabilir. Mevcut ABD yönetimi Türkiye-İsrail yakınlaşmasında büyük bir rol oynamıştır. İki ülke ilişkilerinin anlaşmazlık öncesindeki seviyelere dönmesi en azından yakın gelecekte pek mümkün değildir ancak Trump yönetimi bölgedeki iki önemli ortağı arasında devam eden uzlaşmayı teşvik etmeli ve sürdürmelidir. ABD birçok müttefikine ve ortağına fayda sağlayacak bu enerji kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla Doğu Akdeniz'de ekonomik ve diplomatik iş birliğinin kolaylaştırılmasına yardımcı olmalıdır. Eğer etkili bir şekilde kullanılırsa Doğu Akdeniz'de bölge ülkeleri ile ABD arasındaki iş birliği önemli bir jeopolitik çekim merkezi ve ortaklık alanı oluşturabilir.

SONUÇ

ABD'nin genel olarak Ortadoğu, özelde ise Türkiye ile ilişkileri fırtınalı zamanlar geçirmektedir. Yeni ABD Başkanı Donald Trump önemli bir NATO üyesi ve değerli bir müttefik olan Türkiye ile oldukça gergin ilişkilerle yüzleşecektir. Yeni yönetim Türkiye ile güçlü ortaklığın yeniden inşasının ve devam ettirilmesinin yönetimin önceliği olduğunu göstermek için çalışmalıdır. Bu öneriler birtakım farklı aşamalardan geçmek-

tedir. Birincisi iki ülke arasındaki mevcut bağ ve ilişkileri güçlendirmek ve kurumsallaştırmaktır. Bunun için ise yeni Başkanın şunları yapması gerekir:

- Terörizm ve "failed states" gibi yeni tehditleri tanımak ve ele almak adına kaynakları harekete geçirerek NATO'yu yeniden canlandırmak için çalışmalı
- Türkiye'nin füze savunma sistemi elde etme ve NATO sistemleriyle birlikte çalışabilen yerli bir sistem geliştirme çabalarını desteklemeli
- Türkiye ve ABD'nin hem sivil hem askeri dış politika bürokratları arasındaki bağları kurumsallaştırmalı
- Vatandaşlar arasında daha iyi bir anlayış inşa ederek iki ulus arasındaki kamu diplomasisini ve alışverişi geliştirmeli ve desteklemeli
- Türkiye'yi TTTO'ya dahil ederek ya da özel bir statü vererek karşılıklı ekonomik büyüme ve gelişmenin devamını sağlama yoluyla bu konudaki bağları geliştirmelidir.

Yeni ABD Başkanı geçmişteki anlaşmazlıkların mevcut gerginliklere nasıl katkıda bulunduğu farkında olmalı ve şu konuların çözümü için Türk hükümetiyle temas kurmalıdır:

- Suriye krizini çözme çabalarını koordine etmek için Türkiye'nin kaygılarını ele alarak Türk hükümetiyle iletişim kurmak
- Eski yönetimin korkunç bir savaşta Türkiye ile diğer Avrupa ülkelerine yardım edecek güvenli bölge planına destek vermemesini gözden geçirmek
- DEAŞ ile ilgili sınır güvenliğinin artırılması ve daha iyi istihbarat paylaşımı gibi her iki ülkenin endişelerini giderecek ortak bir zemin bulmak
- Terörizmin uluslararası finansmanını durdurmak için uluslararası çabaları koordine etmek ve iş birliği yapmak için çalışmaya devam etmek.

35. "Gas, Oil Exploration Complicates Turkey, Cyprus Talks", VOA News, 19 Eylül 2011.

Yeni yönetim, Obama tarafından alınan ABD ve Türkiye arasında gerginliklerin artmasına neden olan PYD ve 15 Temmuz darbe girişimi gibi birkaç ana tutumu gözden geçirmeli ve yeni yaklaşımlar geliştirmelidir. ABD'nin aşağıdaki konulara yönelik yeni yaklaşımı ABD-Türkiye ikili ilişkilerini geliştirmeye büyük katkıda bulunacaktır:

- Yeni Başkan sivillere ve güvenlik güçlerine karşı saldırı düzenleyen terörist PKK ile olan açık bağları göz önünde bulundurularak PYD'ye olan desteği sonlandırmalıdır. ABD'nin örgüte olan desteğinin sürmesi devam eden istikrarsızlığın Türkiye'ye sirayet ettiği Suriye'de etnik ayrışmaya da katkı sağlamaktadır.
- Bununla birlikte yeni ABD Başkanı Türkiye'yi ABD'nin desteğiyle rahatlatmak için çaba göstermeli ve Türk hükümetinin endişelerine cevap verebilmek için Türk devleti tarafından ulusal güvenlik tehdidi olarak görülen bir örgütle ilgili olarak gerekli önlemleri almalıdır. Yeni yönetim FETÖ'nün darbe girişimi sonrasında aciliyet duygusunu kavramalı ve Türk toplumunun yaşadığı travmayı anlamalıdır.

Son olarak ABD ve Türkiye'nin iş birliğini genişletebilecekleri, karşılıklı fayda sağlayan çıkarların geliştirilmesi yoluyla ilişkilerini güçlendirebilecekleri çeşitli fırsatlar bulunmaktadır. Bu alanlar şunlardır:

- Kıbrıs'taki uzlaşmayı desteklemek için Obama yönetimi tarafından gösterilen gayretlerin devamına yönelik yeni yönetimin kararlı çabaları
- Bölgede daha iyi bir diplomasi ve istikrar ortamı tesis edebilecek Doğu Akdeniz'deki doğalgaz kaynaklarının geliştirilmesi için ABD'nin teşviki

Bu çalışmadaki öneriler iki ülke arasında yer alan herhangi bir sorunun ya da tüm sorunların ilacı değildir. Son birkaç yıl boyunca Türkiye-ABD ittifakında hem düşük hem de yüksek seviyeler görülmüştür. ABD ve Türkiye her daim aynı adımlarla yürümezlerken her iki ülke çok sayıda karşılıklı çıkarı paylaşmayı ve devam eden güçlü ortaklıktan büyük fayda sağlamayı sürdürmektedir. Yeni ABD Başkanı bunun farkında olmalı ve bu ortaklığın devamı için çalışmalıdır. Bu tavsiyeler Türkiye-ABD ilişkilerinin sağlıklı kalması için bir yol haritası olarak düşünülmüştür.

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Kasım ayında yapılan başkanlık seçimlerinden sonra gözler ABD-Türkiye ilişkilerinin Trump yönetiminde alacağı şekle çevrildi. NATO şemsiyesi altındaki güçlü ittifak ve DEAŞ'a karşı mücadeledeki koalisyon ortaklığına rağmen iki ülke ilişkilerinde son yıllarda önemli gerilimler yaşamaktadır. Yeni yönetim başta YPG'nin Kuzey Suriye'de desteklenmesi ve FETÖ lideri Gülen'in iadesi olmak üzere Türkiye-ABD ilişkilerini son yıllarda oldukça geren sorunlarla yüzleşmek zorunda kalacaktır. Bunun yanında yeni Başkan Trump ikili ilişkileri mevcut krizlere açık durumdan daha istikrarlı bir hale getirecek bazı adımları göz önünde bulundurmak zorundadır. Bunlar arasında NATO ittifakının yeni bir anlam kazanması ve güçlendirilmesi, ekonomik ilişkilerin çeşitlendirilerek geliştirilmesi ve diplomatik anlamda iki ülke ilişkilerinin daha katmanlı hale getirilmesi yer almaktadır.

Son olarak elbette ilişkilere farklı bir boyut kazandıracak yeni iş birliği alanlarının da ortaya çıkarılması ikili ilişkilerin geleceği için oldukça önemlidir. Özellikle Doğu Akdeniz'de güvenlik ve enerji iş birliği çalışmaları bu alanda atılması gereken en önemli adımlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda çalışma iki ülke ilişkileri açısından yeni yönetimin karşısına çıkabilecek risk ve fırsatları değerlendirerek gerilimli atmosferden çıkış için olası politikaları analiz etmektedir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org